

processing in natural language within engineering education. *WEEF& GEDC 2016: The world engineering education forum & The global engineering deans council*, 10-12. Seoul, Korea.

Яцишин Анна Володимирівна

ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»,
Інститут цифровізації освіти НАПН України,
Київ, Україна

НАЦІОНАЛЬНИЙ РЕПОЗИТАРІЙ АКАДЕМІЧНИХ ТЕКСТІВ ДЛЯ ДОПОМОГИ АСПІРАНТАМ І МОЛОДИМ ВЧЕНИМ

Для того, щоб держава розвивалася, важливим є розвиток людського потенціалу, включаючи навчання та підготовку дослідників, які відіграють важливу роль у забезпеченні прогресу та розвитку суспільства.

Сучасною науковою діяльністю без застосування цифрових технологій неможливо уявити, вони стали не лише важливим допоміжним інструментом, але і часто є основним засобом проведення досліджень. Цифрові технології забезпечують всі напрямки наукової діяльності, надаючи широкий спектр інструментального супроводу та сервісів, опанування яких є важливим для інформаційно-аналітичної підтримки наукової роботи та використання наукових результатів у практичній діяльності. Цифрові технології дозволяють значно ефективніше використовувати інформаційні ресурси для освітніх цілей та наукових досліджень, забезпечуючи доступ до них через мережу Інтернет за короткий час. [6 Яцишин А. стаття]. Вміння віднайти потрібний і достовірний матеріал є важливою складовою цифрової, інформаційно-аналітичної та інформаційно-дослідницької компетентності і, особливо вченого, аспіранта та докторанта. Аспіранти мають опанувати особливості роботи з цифровими відкритими системами, навчитися використовувати їх сервіси для організації і проведення наукових досліджень [7].

Відкритий доступ до публікацій означає вільний доступ до них – безоплатно, часто без попередньої реєстрації. Тобто, будь-який дослідник, маючи цифровий гаджет із підключенням до мережі Інтернет, може за потреби вільно читати, завантажувати та використовувати потрібні матеріали будь-де і будь-коли, незалежно від часу і місця перебування. Види доступу можуть відрізнятися. Типовою є градація: платиновий відкритий доступ, золотий відкритий доступ, зелений відкритий доступ, бронзовий відкритий доступ, гібридний відкритий доступ. «Гібридні» журнали містять як статті у вільному доступі, так і закритому [5].

Розглянемо цифрових ресурс – Національний репозитарій академічних текстів (НРАТ) і можливості для аспірантів і молодих вчених, які будуть його використовувати.

На сайті [2] зазначено, що Національний репозитарій є загальнодержавною розподіленою електронною базою даних, в якій накопичуються, зберігаються і систематизуються академічні тексти. Основною метою НРАТ є сприяння розвитку освітньої, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності шляхом поліпшення доступу до академічних текстів та сприяння академічній доброчесності. Ресурси НРАТ є допоміжними засобами проведення для експертизи академічних текстів на плагіат. У своїй діяльності НРАТ може відповідно до законодавства здійснювати інформаційну інтеграцію з іншими базами даних, зокрема ресурсами відкритих даних України та інших держав, базами центральних органів виконавчої влади [2].

У публікації [4] вказано, що НРАТ надає відкритий доступ до інформації, що в ньому міститься, зокрема – до реєстру академічних текстів, а також їх електронних версій та інших пов'язаних даних, розміщених на умовах відкритого доступу. Наразі перший етап створення НРАТ успішно завершено. Станом на кінець жовтень 2022 р. у НРАТ вже було розміщено понад 255 тис. повних академічних текстів, з яких 132 тис. дисертаційні роботи. Цей репозитарій постійно оновлюється, додаються як архівні матеріали, так і нові, що були оприлюднені та зареєстровані відповідно до чинного порядку. Водночас, створення НРАТ є

значною подією для забезпечення відкритої науки в Україні. Термінологія, пов'язана з «відкритим доступом до публічної інформації», «відкритими даними» та «відкритим доступом», була введена до нормативно-правового простору України завдяки Регламенту НРАТ [4].

Чмир О.С. [4] наголошує, що НРАТ має продовжувати свій розвиток, щоб стати повноцінним ресурсом для академічних текстів, який включатиме матеріали від усіх учасників академічної громади. Для цього потрібно розробити та впровадити різноманітні аналітичні інструменти для роботи з контентом, забезпечити відкриту статистику щодо популярності академічних текстів та ресурсів НРАТ, показати наочно практичну цінність досліджень, оновити офіційний веб-портал та надавати регулярну інформацію про нові аналітичні матеріали.

На порталі НРАТ (рис. 1) наразі розміщено різні підрозділи: Про національний репозитарій, усі новини, науковцям, освітянам, інноваторам, здобуття наукового ступеня, наукові фахові видання, наукові заходи, міжнародна підтримка, відкрита наука, академічна доброчесність, тематичні підбірки, наукові метрики, корисні ресурси.

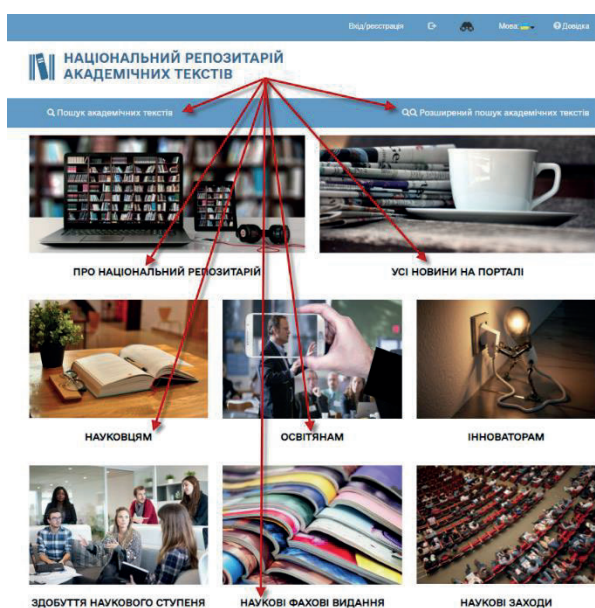

Рис. 1. Головна сторінка Національного репозитарію академічних текстів

До прикладу, новини, які щоденно оновлюються на порталі сприяють ознайомленню аспірантів і молодих вчених з новими трендами у науковій та освітній галузі, інформуванню про різноманітні наукові заходи (конференції, семінари, круглі столи, онлайн курси тощо). У підрозділі «міжнародна підтримка», можна ознайомитися з різноманітними пропозиціями від зарубіжних організації для аспірантів та вчених (стипендії, гранти та ін.). Також, функціонує телеграм канал НРАТ (<https://t.me/NationalRepository>), та сторінка у Facebook (<https://www.facebook.com/nrat.gov.ua>) на яких постійно дублюються всі новини, які розміщено на порталі.

Аспіранти та молоді вчені можуть використовувати НРАТ безкоштовного доступу до різноманітних матеріалів (дисертації, статі, звіти про наукові дослідження та ін.), що можуть допомогти для проведення наукового дослідження. Особливо це важливо для аспірантів під час добору теми дисертаційної роботи, визначення актуальної тематики та напряму подальшого наукового пошуку, окреслення вже наявного досвіду (вже захищених дисертаційних робіт) та напрацювань інших вчених у даному напрямі. Також, ресурси НРАТ доцільно використати для добору наукової літератури до першого розділу дисертації, для окреслення сучасних трендів у різних галузях знань та ін. Приклад використання функції «Розширений пошук» дисертацій, показано на рис.2.

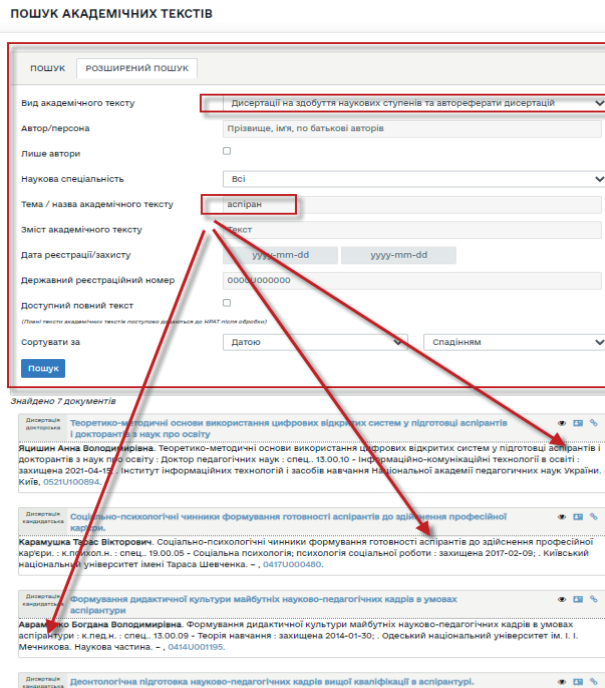

Рис. 2. Приклад використання функції «Розширений пошук» дисертацій у Національному репозитарій академічних текстів

Отже, у НРАТ розміщено наукові статті, дисертації, автореферати, наукові звіти та ін. НРАТ є одним з найбільших ресурсів цього типу в Україні та пропонує безкоштовний доступ до академічних матеріалів для всіх користувачів. Ресурс створений та підтримується ДНУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» з метою збереження та популяризації наукової спадщини України, а також для забезпечення доступності до наукових досліджень для всіх бажаючих.

Список використаних джерел

1. Research transparency: 5 questions about open science answered. Published: May 30, 2017. <https://theconversation.com/research-transparency-5-questions-about-open-science-answered-76851>.
2. Національний репозитарій академічних текстів. URL: <https://nrat.ukrintei.ua/polityka-nrat>.
3. Носенко, Ю.Г. (2021) Відкрита наука в Україні: поступ і шляхи розвитку. *Теоретико-практичні проблеми використання математичних методів і комп'ютерно-орієнтованих технологій в освіті та науці: зб. матеріалів III Всеукр. конф.* (28 квітня 2021 р.) Ун-т ім. Б. Грінченка, м. Київ, Україна, С. 131-134.
4. Чмир, Олена. (2022) Національний репозитарій академічних текстів у системі відкритої науки: сучасний стан та майбутній розвиток. *I міжнародна конференція «Відкрита наука та інновації в Україні 2022»*: Матеріали, 27-28 жовт. 2022 р. Київ: УкрІНТЕІ. URL: <http://doi.org/10.35668/978-966-479-129-5>.
5. Шишкіна, М., Носенко, Ю., Мар'єнко, М. (2022) Стан цифровізації освіти в контексті відкритої науки. *Фізико-математична освіта*, Том 37. № 5. С. 64-68. DOI: 10.31110/2413-1571-2022-037-5-009.
6. Яцишин, А.В. (2018) Використання цифрових відкритих систем у підготовці аспірантів і докторантів. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. №1(68). С. 18-23.
7. Яцишин, А.В. (2020) Цифрові відкриті системи у підготовці аспірантів і докторантів: монографія. Київ: ЦП Компрінт. 416 с.